

ВПЛИВ ЧИННИКІВ МАКРОСЕРЕДОВИЩА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ НА СИТУАТИВНІ ЗМІНИ ОБСЯГІВ ТОВАРООБІГУ ТА ЙОГО ТЕРИТОРІАЛЬНУ ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ

Визначено міру впливу чинників макросередовища на ситуації, які відображають зміни в товарообігу. Побудовано ієрархічну структуру проблеми змін в товарообігу за допомогою методу аналізу ієрархій.

Ключові слова: товарообіг, метод аналізу ієрархій, ситуація, чинники, роздрібна торгівля.

Post-graduate N.I. Fedunec – L'viv commercial academy

Influence of factors of external environment of retail business is on changing of situations of volumes of commodity turnover and his territorial differentiation

Certainly measure of influencing of factors of external environment on situations, which represent changes in commodity turnover. The hierarchical structure of problem of changes is built in commodity turnover by the method of analysis of hierarchies.

Keywords: commodity turnover, method of analysis of hierarchies, situation, factors, retail trade.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Роздрібний товарообіг підприємств торгівлі перебуває під впливом чинників мікро та макросередовища. При цьому виникають різноманітні ситуації, які спричиняють зміни його структури та обсягів. Для прогнозування та вирішення цих ситуацій необхідно визначити міру впливу чинників макросередовища на товарообіг підприємств роздрібною торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. У питанні дефініції та класифікації чинників впливу макросередовища на підприємство багато зроблено зарубіжними та вітчизняними авторами. Зокрема, Дж. Белл виділяє чинники зовнішнього середовища організації залежно від операцій, які вона виконує [1]. Ф. Котлер визначив шість основних чинників макросередовища підприємства: демографічні, економічні, природні, науково-технічні, політичні, культурні [6, с. 83]. О. Віханський додає до згаданих вище ще й правове та міжнародне середовище [4]. М. Портер макросередовище ототожнює з галуззю, у якій функціонує підприємство. На його думку, аналіз галузі передбачає аналіз кількісних та якісних чинників, що впливають на підприємство [2]. О. Горбенко [5], А. Мазаракі [8], Ю. Казакова [6] також розглянули питання аналізу та вимірювання впливу чинників макросередовища на підприємство, використовуючи при цьому низку методів. Проте, проблема впливу чинників макросередовища на ситуації, які обумовлюють зміни в роздрібному товарообігу, залишається малодослідженою.

Мета статті – визначити міру впливу чинників макросередовища на ситуації, які виникають в товарообігу підприємств роздрібною торгівлі.

¹ **Наук. керівник:** проф. Ф.І. Хміль, д-р екон. наук – Львівська КА

Виклад основного матеріалу досліджень з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вплив чинників макросередовища на ситуації, які існують в роздрібному товарообігу доцільно проаналізувати за допомогою методу аналізу ієрархій, що дає змогу визначитися із проблемою та побудувати її структуру (рис. 1).

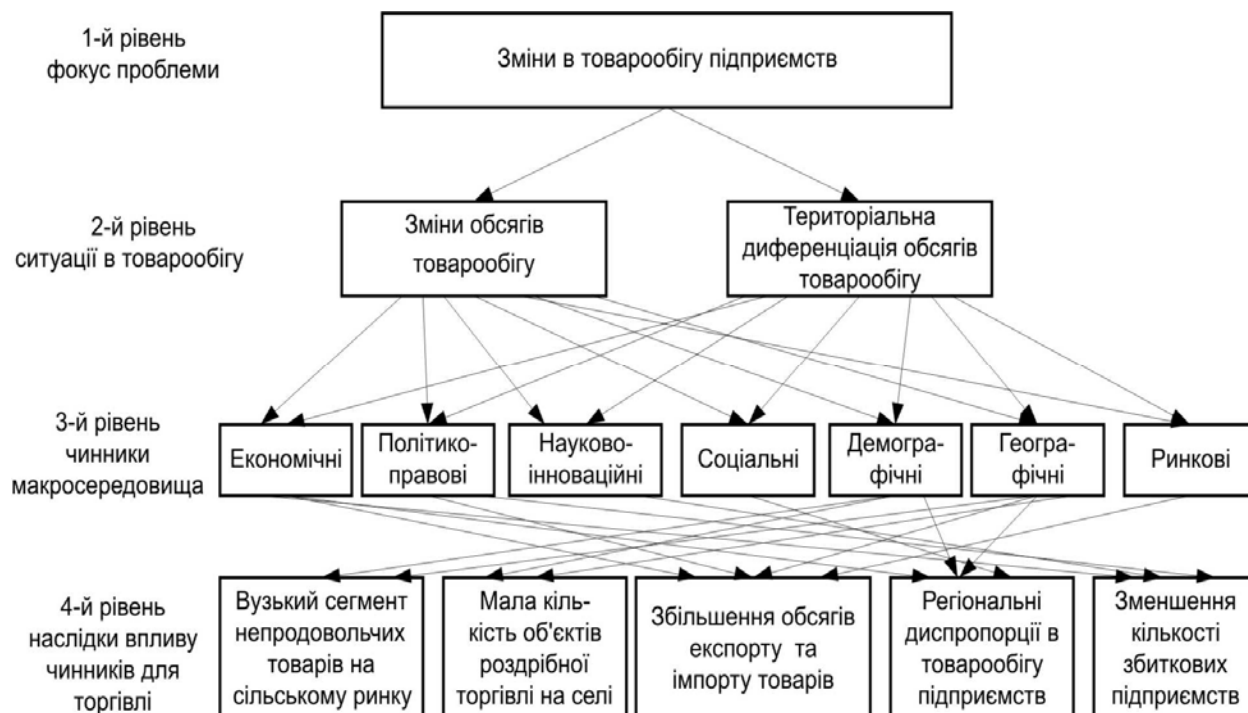

Рис. 1. Ієрархічна структура проблеми змін в товарообігу роздрібних підприємств (власне опрацювання)

З метою проведення аналізу поставленої проблеми, на основі бальних оцінок експертами важливості елементів кожного рівня, будуємо матриці попарних порівнянь та розраховуємо вектори пріоритетів даних матриць. При цьому, важливість елемента вимірюється за дев'ятибальною шкалою, враховуючи теоретичні обґрунтування того, що для кращої узгодженості та точності індивідууму не варто порівнювати більше дев'яти об'єктів [3].

Вважаючи, що загальні зміни в товарообігу краще визначають зміни обсягів товарообігу, ніж його територіальна диференціація, матриця другого рівня ієрархії має такий вигляд (табл. 1).

Розрахунки вектора пріоритетів даної матриці наведено в табл. 2

Табл. 3 дає уявлення про пріоритети впливу чинників на названі ситуації.

Табл. 1. Матриця попарних порівнянь другого рівня

Назви показників	Зміни обсягів товарообігу підприємств роздрібної торгівлі	Територіальна диференціація обсягів товарообігу
Зміни обсягів товарообігу підприємств роздрібної торгівлі	1	3
Територіальна диференціація обсягів товарообігу	1/3	1

Табл. 2. Вектор пріоритетів матриці другого рівня

	Збільшення обсягів товарообігу	Територіальна диференціація обсягів това- рообігу	Наближені обчислення	Нормалізований власний вектор
Збільшення обсягів това- рообігу	1	3	$\sqrt[3]{1 \cdot 3} \approx 1.73$	$1.73/(1.73+0.57)=0.75$
Територіаль- на диференці- ація обсягів товарообігу	1/3	1	$\sqrt[3]{1/3 \cdot 1} \approx 0.57$	$0.57/(1.73+0.57)=0.25$

Зі врахуванням важливості ситуації чинники, які найбільше впливають на неї, визначаємо таким чином:

а) для ситуації зміни обсягів товарообігу

0.35	0.26	– Економічні чинники
0.17	0.13	– Політико-правові
0.14	0.11	– Науково-інноваційні
0.12 × 0.75 = 0.09		– Соціальні
0.1	0.08	– Демографічні
0.07	0.05	Географічні
0.06	0.05	– Ринкові

б) для ситуації територіальної диференціації обсягів товарообігу

0.35	0.09	– Економічні чинники
0.17	0.04	– Політико-правові
0.14	0.04	– Науково-інноваційні
0.12 × 0.25 = 0.03		– Соціальні
0.1	0.03	– Демографічні
0.07	0.02	– Географічні
0.06	0.02	– Ринкові

0,35	Економічні чинники
0,17	Політико-правові
0,14	Науково-інноваційні
0,12	Соціальні
0,1	Демографічні
0,07	Географічні
0,06	Ринкові

Ці розрахунки дають змогу зробити висновок щодо ймовірності впливу зазначених чинників макросередовища на ситуації, які спричинили зміни в товарообігу підприємств роздрібної торгівлі.

Матриця попарних порівнянь четвертого рівня (табл. 4) дає змогу визначити ймовірності наслідків впливу чинників макросередовища на ситуації (табл. 5).

Табл. 3. Матриця попарних порівнянь третього рівня

Назви показників	Економічні	Політико-правові	Науково-інноваційні	Соціальні	Демографічні	Географічні	Ринкові	Наближені обчислення	Нормалізований власний вектор
Економічні	1	5	4	3	3	2	4	2,83	0,35
Політико-правові	1/5	1	2	2	2	3	2	1,38	0,17
Науково-інноваційні	1/4	1/2	1	2	2	2	2	1,1	0,14
Соціальні	1/3	1/2	1/2	1	2	2	2	0,94	0,12
Демографічні	1/3	1/2	1/2	1/2	1	3	2	0,82	0,1
Географічні	1/2	1/2	1/2	1/2	1/3	1	2	0,56	0,07
Ринкові	1/4	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1	0,5	0,06

Табл. 4. Матриця попарних порівнянь четвертого рівня

Назви показників	Вузкий сегмент непродовольчих товарів на сільському ринку	Мала кількість об'єктів роздрібної торгівлі на селі	Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів	Регіональні диспропорції в товарообігу підприємств	Зменшення кількості збиткових підприємств	Наближені обчислення	Нормалізований власний вектор
Вузкий сегмент непродовольчих товарів на сільському ринку	1	1/2	1/3	3	4	1,15	0,2
Мала кількість об'єктів роздрібної торгівлі на селі	2	1	3	2	4	2,17	0,37
Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів	3	1/3	1	3	2	1,43	0,25
Регіональні диспропорції в товарообігу підприємств	1/3	1/2	1/4	1	1/3	0,43	0,07
Зменшення кількості збиткових підприємств	1/4	1/4	1/2	3	1	0,62	0,11

Аналіз проблеми змін у товарообігу підприємств роздрібної торгівлі свідчить, що найбільш ймовірним наслідком перелічених ситуацій з роздрібним товарообігом є збільшення обсягів експорту та імпорту товарів.

Висновки. Визначення міри впливу чинників макросередовища на ситуації, які виникають у товарообігу підприємств роздрібної торгівлі, дає змогу аналізувати весь спектр ситуацій та обрати певні варіанти дій для їх вирішення.

Табл. 5. Ймовірність виникнення наслідків впливу чинників макросередовища на ситуації

Чинники макросередовища	Наслідки впливу	Ймовірності виникнення наслідків впливу
Економічні	Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів	0,09
	Зменшення кількості збиткових підприємств	0,04
	Регіональні диспропорції в товарообігу підприємств	0,02
Політико-правові	Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів	0,04
	Зменшення кількості збиткових підприємств	0,02
Науково-інноваційні	Зменшення кількості збиткових підприємств	0,02
Соціальні	Регіональні диспропорції в товарообігу підприємств	0,008
Географічні	Регіональні диспропорції в товарообігу підприємств	0,0049
	Вузький сегмент непродовольчих товарів на сільському ринку	0,014
	Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів	0,0175
	Мала кількість об'єктів торгівлі на селі	0,0259
Демографічні	Регіональні диспропорції в товарообігу підприємств	0,07
	Вузький сегмент непродовольчих товарів на сільському ринку	0,02
	Мала кількість об'єктів торгівлі на селі	0,037
Ринкові	Збільшення обсягів експорту та імпорту товарів	0,015

Література

1. **General D. Bell.** Organization and the External Environment 1997, in McGuire, op.cit.
2. **Porter M.E.** Competitive Advantage. – N-Y, 1985.
3. **Власюк О.С.** Можливості застосування аналітичного планування для обґрунтування та підготовки рішень на вищих рівнях управління// Сер.: Наукові доповіді. – К.: НІС. – 1995, вип. 47. – 72 с.
4. **Виханський О.С.** Стратегическое управление. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1995. – 456.
5. **Горбенко О.В.** Забезпечення ефективності функціонування підприємств в умовах невизначеності// Системні методи керування, технологія та організація виробництва, ремонту і експлуатації автомобілів: Науковий журнал. – 2003. – С. 262-263.
6. **Казакова Ю.Б.** Оцінка факторів, що впливають на розвиток роздрібної торговельної мережі// Торгівля і ринок України. – Донецьк: Донецький ДУЕіТ ім. Туган-Барановського. – Донецьк. – 2005, вип. 20. – 391, 265 с.
7. **Котлер Ф.** Основы маркетинга. – М.: Прогресс, 1990. – С. 152-176.
8. **Мазаракі А.А.** та інші. Економіка торговельного підприємства: Підручник для вузів/ Під ред. проф. Н.М. Ушакової. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.

**УДК 058.232.2.085 (477) Доц. Н.Й. Реверчук, канд. екон. наук – Львівський ін-т банківської справи Університету банківської справи НБУ;
здобувач О.Г. Сербина – Львівська КА**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено зарубіжний досвід податкового регулювання банківської діяльності держав з ринковою та перехідною економікою, з'ясовано дієві методи пільгового